

VÍTANÁ (STREDO)EURÓPSKOSŤ A KONTEXTUALITA BRNENSKÉHO ZBORNÍKA

Karel Krejčí a evropské myšlení, ed. Ivo Pospíšil, M. Zelenka, Slavistická společnost Franka Wollmana, Brno, 2006.

S menom českého literárneho vedca Karla Krejčího (1904–1979) sa spájajú najmä výskumy a vedecké práce v oblasti literárnej komparatistiky, literárnej histórie, genológie, bohemistiky a polonistiky. Krejčí významne ovplyvnil česko-slovenskú (aj keď v slovenskom kontexte sa mu doposiaľ nevenovala výraznejšia pozornosť – z ostatných rokov by som upozornil vari na príspevky jeho žiaka Pavla Winczera v *Slovak Review* 1/2002 či *Slavia* 4/2005) a poľskú literárnu vedu od tridsiatych až do konca sedemdesiatych rokov 20. storočia. Túto „informačnú medzeru“ sa rozhodli zaplniť exponenti brnenskej Slavistickej spoločnosti Franka Wollmana, ktorí v spolupráci s Ústavom slavistiky Filozofickej fakulty Masarykovej Univerzity v Brne vydali zborník príspevkov pod názvom *Karel Krejčí a evropské myšlení*. Jeho editori – slavisti Ivo Pospíšil a Miloš Zelenka – predstavujú čitateľom Krejčího ako moderného mysliteľa 20. storočia, ako priekopníka slavistiky, a najmä ako literárneho teoretika a filozofa. Prispeli doň osobnosti českej (I. Pospíšil, M. Zelenka, D. Kšicová, J. Kudrnáč, J. Zouhar...), slovenskej (A. Zelenková, P. Winczer) a poľskej (K. Kardyni-Pelikánová, L. Štěpán) literárnej vedy a filozofie, čím dosiahli (spolu s príspevkom česko-francúzskej slavistiky Hany Voisine-Jehovej) európsky rozmer aj z autorského hľadiska. Navyše zborník ponúka práce jednotlivých autorov v troch stredoeurópskych jazykoch – v češtine, slovenčine a poľštine.

I keď názov zborníka zdanlivo evokuje a predpokladá väčší záber na Krejčího európsku ideu, jeho „európskosť“ je často prítomná najmä v pozadí jeho myšlienok – z hľadiska porovnávacieho, metodického či metodologického. Výraznejšie je v zborníku európska myšlienka prítomná vo všeobecnejšie filozoficky ladenom príspevku Čechy a Európa od Jana Zouhara a v príspevku Jiřího Kudrnáča, ktorý rozoberá Krejčího literárnohistorické a monografické dielo Česká literatúra a kultúrne prúdy európske, vydané ešte v čase normalizácie. Toto dielo, výrazne sa približujúce k esejistike, sa zameriava najmä na českú literatúru od klasicizmu po romantizmus, ponúka hierarchizáciu smerov na prelome storočí (romantizmus, novoromantizmus, secesia...).

Známy literárny teoretik, už spomínaný Ivo Pospíšil, približuje autorov život a dielo, zdôrazňuje najmä Krejčího sociologické poňatie literatúry a prepojenie sociológie a porovnávej literárnej vedy, ktoré umožňujú presah k interdisciplinárnosti. Prípomína tiež zborník *Slovanské štúdie* z roku 1979, do ktorého Krejčí prispel úvahou o úlohe tzv. fyziológie v literatúre. Dodajme, že Pospíšil funkčne a na základe analýzy rozoberá Krejčího fyziológiu ako základnú zložku určitých typov románov, najmä z ruskej literatúry. Sociologický aspekt je prítomný aj v príspevku Miloša Zelenku. Josef Vlášek zas pripomína cestu autorovho príklonu k neopozitivismu. Danuše Kšicová si všíma genologický a komparatívny aspekt autora a približuje čitateľom Krejčího dielo *Heroikomika* v básnictve Slovanov – zdôrazňuje i nečakané súvislosti, ako je napríklad komparácia Puškina s Byronom a podobne.

Výrazná časť zborníka je venovaná polonistike – za pozornosť stojí najmä práca Ludvíka Štěpána, ktorý sa zameriava na Krejčího vzťah k autorom poľskej moderny Reymonta a Žeromského najmä z genologického pohľadu a z hľadiska typológie a kompozície poľskej pozitivistickej prózy a poľskej moderny. Česko-francúzska polonistka Hana Voisine-Jehová ponúka komparatívnu prácu o Mickiewiczovi a Máchovi. V tejto súvislosti odporúčam i príspevok k dejinám českej polonistiky od Slovenky Anny Zelenkovej, ktorá dokladá osobnosť a vedátorstvo Krejčího na základe konkrétnych historických dokumentov (napríklad publikovaná správa o jeho habilitačnom konaní a pod.), čo výrazne obohacuje zborník aj z historického a bibliografického pohľadu. Ku Krejčího univerzitnému účinkovaniu sa vracia v autentických spomienkach jeho študent, dnes emeritný profesor Viedenskej Univerzity, Pavol Winczer.

Editori naplnili to, čo si predsavzali – vydať zborník, ktorého charakter bude viacodborový, s vedomím súvislostí a ktorý ponúkne témy, „ale i presahy, ktoré mieria k dnešku inšpiratívne

i varovne v zmysle potrebnosti kontextuality ako záruky proti jednostranostiam, izolacionizmu a novodobému diletanstvu, ahistorizmu a ignorantstvu“. Stodvadsaťstranový zborník je cenným teoretickým vkladom do otázok literárnej vedy a zaujímavý je i z hľadiska predstavenia myšlienok Karla Krejčího v (stredo)európskom kontexte. Rozhodne ho odporúčam pre všetkých záujemcov o literatúru, literárnu vedu, slavistiku a filozofiu.

Ivan Šuša

BÁSNICTVÍ SLOVANŮ V SOUVISLOSTECH

Поэтический мир славянства. Общие тенденции и творческие индивидуальности. Исследования по славянской поэзии. Российская Академия Наук, Институт славяноведения. Серия „Slavica et Rossica“, Москва 2006, отв. ред. С. В. Никольский.

Základem recenzovaného sborníku se staly příspěvky z vědecké konference k jubileu **Ljudmily Norajlovny Budagovové**, slavistky, jejíž doménou je komparativní bádání o literatuře západních a jižních Slovanů. Po pravdě řečeno – nebylo toto vědecké pole v bývalém SSSR údělem z nelehčích, neboť zde bylo mnoho „úchylek“, složitá minulost a nejednoznačná přítomnost. L. M. Budagovová se s tím vyrovnávala se ctí a postupně se stala všeobecně uznávanou badatelkou, která působí jako uvážlivý analytik i syntetik vyhýbající se axiologickým extrémům často vyplývajících z pohybu dějinného kyvadla, jehož krajní polohy si někteří zvláště oblíbili. Konstatuje to ostatně úvodní článek „podepsaný“ „Коллеги и друзья“; osobně bych přivítal alespoň jedno konkrétní jméno, zvláště když se tu jubilantčina osobnost hodnotí *sine ira et studio* a současně s naléhavostí, jež dnešní slavistika vyžaduje. V pasážích věnovaných české literatuře, zejména jejímu studiu V. Nezvala, se mimo jiné praví: „При этом ее отношение к Незвалу, да и к другим авторам, не менялось в зависимости от политических веяний, а в своей трактовке их творчества она исходила лишь из таланта художника. Когда спустя несколько десятилетий пришла мода клеймить тех, кто всю жизнь придерживался левых взглядов, романтизировал Москву и Советский Союз, крупнейший представитель поэтизма стал удобной мишенью.“ (s. 7). Za jeden z podstatných výsledků srovnávacích bádání L. Budagovové autoři úvodu pokládají to, že „пришла к выводу об относительной умеренности авангардного антитрадиционализма в славянских литературах, не стремившихся стряхнуть пыль прошлого со своих ног, поскольку оно еще не успело покрыться пылью.“ (s. 9). Ve smyslu kreativní návaznosti a hloubkového propojení literárního podloží je podle mého názoru L. Budagovová pokračovatelkou klíčových proudů a tradic ruské literární vědy, zejména slavistické literární komparistiky.

„Festschriftы“ bývají jen výjimečně souborem podnětných, špičkových studií, ale tento sborník ze zkušenosti plynoucí předpoklad do značné míry vyvrací; pokud nejde o zásadní stati, jde alespoň o solidní přehledy nebo koncepce vyvolávající diskusi. Takový je již příspěvek A. V. Lipatova dráždící již svým podtitulem (*История и современность: к вопросу о национальных путях возвращения в наднациональную Европу*, s. 12–24), byť tu není zcela zřejmý právě pojem „nadnárodní Evropa“; snad však nejde o pouhý návrat do středověkého univerzalistického vývojového stadia, ale spíše o přesah; nicméně myslím, že autor je poněkud v zajetí ruské nebo přesněji sovětské situace: ve střední Evropě se pojem evropské celistvosti nikdy nezapomněl, i když se o něm příliš nepsalo; od povinné školní výuky jsme k tomu byli prakticky a nenápadně vedeni, a to právě skrze literaturu a umění – ostatně představa mediteránní evropské kolébky v podání např. F. Wollmana je právě v slavistice proslulá. Příklad Velkoknížectví litevského, jež autor uvádí, je průkazný, ale stejně tak bychom mohli uvádět Země Koruny české, úsilí Karla IV., Jiřího z Poděbrad, J. A. Komenského, ale i některých českých jezuitů, stejně jako renesanční Dalmácie; a na počátku cyrilometodějskou tradici organicky spojující – před schizmatem roku 1054 – tehdy ještě se jen rýsuující Pax Romana a Pax Orthodoxa.

Podnětné je i pojednání G. P. Melnikova o renesančním, genderovém průlomů (ženy v poezii, konkrétně slavná Alžběta Johanna Westonia; je tu zmíněna i brněnská edice z roku 2003). Míran